

Na de instorting van het hotel in de Kalverstraat sloeg de brand zó snel door naar de boekhandel De Slegte, dat de autoladder van de Prinsengracht niet meer te verplaatsen was, zodat deze in brand vloog.

achtergrond hoorde je veel geschreeuw, dus het was vast raak. Een blik uit het raam van de keuken bevestigde meteen de omvang: een enorme donkergrijze rookwolk verhief zich bijna loodrecht boven de binnenstad. Kleren aan, brommer pakken, lekker doorscheuren - nauwelijks verkeer - en binnen een paar minuten sta je bij de hel op aarde: De smalle Kalverstraat staat vol met rook. Ter hoogte van de bekende boekhandel van De Slegte (met het boekje 'Brand Alarm!' van P.L. van Boven voor 69

Dertig jaar geleden: De brand in Hotel Polen

Gerard Koppers, foto's: NBDC en Gerard Koppers

Vorige maand werd er op de televisie nog over gesproken: de brand van Hotel Polen. Die woedde precies dertig jaar geleden in de binnenstad van Amsterdam en kostte aan 33 mensen het leven. Niets geen GRIP en aflossende pelotons. 'Gewoon' een zeer grote brand. Nou ja, gewoon....

Als alerte Amsterdammer aan de rand van de binnenstad kon het je die maandagochtend niet ontgaan: loeiende sirenes aan alle kanten en van alle kanten. Nieuwsgierig strompel je het bed uit en zet de scanner (die hadden we toen nog) aan. "AC, hier B.H.E., gróte brand, Kalverstraat, over!" Als fervent brandweerbobbyist wist je dan dat de vijfde brandmeester van de kazerne Prinsengracht het naderbericht 'grote brand' gaf. Op de

Vanaf het Rokin gezien veroorzaakte de instorting aan de Kalverstraat een reusachtige rook- en stofpluim.

cent in de aanbieding) staat de autoladder H (Prinsengracht) met uitgeschoven ladder en allemaal mensen er op, die maar heel traag naar beneden komen. Links daarvan is de Papenbroeksteeg, een van de smalle stegen tussen het Rokin en de Kalverstraat. Aan weerszijden van die steeg zijn grote etalageruiten van zowel De Slegte als de meubeltoonzaal Van Inden, die onder het Hotel Polen aan de andere kant van de steeg zit. Op de eerste verdieping van Hotel Polen aan de Kalverstraat en Papenbroeksteeg slaan de vlammen uit de ramen en achter de etalageruiten van Van Inden zit

De smalle Papenbroeksteeg vanaf het Rokin gezien. Vrijwel vanaf het begin was deze steeg al niet meer begaanbaar en het wekt geen verbazing dat het vuur zich gemakkelijk kon verplaatsen.

alleen maar donkergrijs papier, of nee, rook!

“Achteruit, wegwezen!”

“Hier, pak aan!” wordt er in mijn oor gebruld. Een paar lussen van een vangzeil in mijn handen en pas dan zie ik dat er boven me op de hogere verdiepingen mensen staan. In de ramen, op een richel en op het dak. Het vangzeil is nog

niet uitgevouwen of de eerste koffer komt al naar beneden! Koffers! Pal daarachter een oudere dame, die boven op de koffers in het vangzeil terecht komt en gegarandeerd iets gebroken moet hebben. Het zeil klapt ineen, want niemand rekende op zo’n snelle actie, leegkieperen en weer strak spannen. ‘Niet naar boven kijken’ kon ik mij uit de zo vaak geobser-

veerde brandweeroefeningen herinneren, dus keek ik maar om me heen. Jeetje, tussen de rookflarden door lagen er allemaal mensen op straat! Gewoon, netjes op een rijtje tegen de winkelpuien aan de overkant van de straat. Wéér zo’n klap in het vangzeil. Dat leek wel nóg een oude dame. Geen tijd om te kijken: op straat laten rollen en weer spannen. Even tellen: zes, zeven, acht mensen aan de touwen. Maar twee brandweertenten. Waar zijn die anderen? Nóg een klap op het vangzeil. Nee, twee! Een koffer en een man. Je hoorde zijn been kraken. Of kraakte er wat anders? “Achteruit, wegwezen!” wordt er gebruld boven de herrie van de loeiende vlammen en gierende motor van de autoladder uit. Het vangzeil wordt slap en ik sta

Boven rechts: Volgens de klok boven de adembeschermingswagen was het 07.15 uur toen vrijwel iedereen aan de Rokinkant al gered was.

Links: Aan de kant van het Rokin werden drie autoladders ingezet om de hotelgasten van richels, ramen en balkonnetjes te helpen.

Met donderend geraas stortte even na half negen ook het oude gedeelte van Hotel Polen aan het Rokin in. Sorry, een scherpe foto zat er niet in met mijn rits-ratscameraatje.

Onder: De autoladder van H (de 172), die in de Kalverstraat verbrandde, was onherstelbaar beschadigd. Ook twee andere autoladders (de 196 en 203) liepen schade op door de instortingen of stralingshitte, evenals de autospuit van H (de 225).

alleen. Dan ook maar weg en dat was geen seconde te vroeg. Het gekraak was de inleiding van de instorting van het deel van Hotel Polen, waar ik bij op het hoekje stond. Wát een klap en een stof! Gauw weer naar de Dam lopen. Oh, ja! foto's maken! Daarvoor had ik mijn rits-rats cameraatje meegenomen. Ik draai me om en zie een gigantische vuurbal over de hele breedte van de Kalverstraat. De hele benedenverdieping van De Slegte staat in één keer helemaal in de glorie. Wát een hitte! Wegwezen! Dit is werk voor de profs!

Vanaf dat moment ben ik gewoon één van de vele toeschouwers en zie ik langzaam een drama zich voor mijn ogen ontrollen. Ik ben er gelukkig geen onderdeel van, dus ik klik maar wat met mijn rits-ratsje, krabbel wat in mijn blocnootje, want dit wordt toch wel een grote brand en daar moeten we vast wel een verslagje van maken voor 'De Brandweerbobbyist', het lijfblad van de vereniging. Ik loop naar het Rokin, want dat is de achterkant (of voorkant, het is maar net hoe je 't bekijkt) van

Hotel Polen en De Slegte. Daar blijken zich ook allerlei drama's te hebben afgespeeld. Observeren, noteren, fotograferen en je de ... schrikken als ook aan die kant uiteindelijk het hotelgebouw grotendeels instort.

06.39 uur op maandagmorgen 9 mei 1977

Op de rustige alarmcentrale in het gebouw De Eenhoorn aan de Eerste Ringdijkstraat komt het eerste telefoontje binnen met de melding van een brand in de Kalverstraat. Even later nog één met een melding van brand aan het Rokin. De beide centralisten krijgen in totaal 33 meldingen te verwerken, terwijl ze ondertussen allerlei voertuigen moeten uitsturen. De eerste autospuiten, H en R (Prinsengracht en Rozengracht) rukken direct uit, samen met de autoladder H. Op grond van de vele meldingen stuurt de AC de autospuit R vast naar het Rokin en die van H naar de Kalverstraat. Meteen wordt zekerheidshalve ook een derde autospuit, die van N (IJtunnel) uitgezonden. De 'leeuwen van R' komen binnen twee minuten ter plaatse en geven meteen het naderbericht 'middelbrand'. Op dat moment slaan de vlammen uit de meubeltoonzaal Van Inden op de begane grond van Hotel Polen en zien ze tientallen mensen uit de ramen hangen, over het dak kruipen of op een balkonnetje staan. De mannen van R weten niet wat zich in de Kalver-

straat afspeelt en vragen meteen om H ook naar het Rokin te sturen en meteen een extra autoladder en een paar autospuiten.

Ondertussen arriveren de autospuit en autoladder H in de Kalverstraat. Ook zij vinden een uitslaande brand op de benedenverdieping, maar ook op de eerste en zien overal mensen uit de ramen hangen. Verder liggen er al mensen op straat. De brandmeester geeft meteen het naderbericht 'grote brand'.

Onmiddellijk worden nóg twee autospuiten en een autoladder uitgezonden, twee minuten later gevolgd door een zesde autospuit en nog drie autoladders: Ondertussen komt ook de C-wagen 1 (commandowagen eerste officier) ter plaatse. Deze ziet de situatie op het Rokin, waar een aantal reddingen aan de gang is en de uitslaande vlammen op de begane grond enigszins geblust worden om de reddingen van de hogere verdiepingen mogelijk te maken. Hij holt door de volgende steeg naar de Kalverstraat en ziet ook daar een waar pandemonium. Hij holt terug naar zijn commandowagen en geeft het naderbericht 'zeer grote brand' en verzoekt om een groot aantal ambulances. Allebei (!) de dienstdoende ambulances van Amsterdam zijn dan al onderweg. Nóg twee autospuiten, de blusboot 'Jan van der Heijde' en een hele rits aan hulpvoertuigen zijn dan eveneens al gillend onderweg.

Chronologisch overzicht

- 06.39 eerste melding van in totaal 33.
- 06.40 autospuiten H (Prinsengracht) en R (Rozengracht) en autoladder H uitgerukt.
- 06.41 autospuit N (IJtunnel) uitgerukt.
- 06.42 autospuit R ter plaatse Rokin, naderbericht: middelbrand.
- 06.43 autospuit H ter plaatse Kalverstraat, naderbericht: grote brand.
- 06.43 autospuiten D (Honthorststraat) en K (IJtunnel-2), autoladder N, adembeschermings- en gereedschapswagen W (Nieuwe Achtergracht) en commandowagen 1 (H) uitgerukt.
- 06.44 commandowagen 1 ter plaatse, naderbericht: zeer grote brand.
- 06.44 autospuit V (Dapperstraat), blusboot Jan van der Heijde (W), stafwagen (1e Ringdijkstraat) en commandant uitgerukt.
- 06.45 autoladders D, W en T (Jan van Schaffelaarplantsoen) uitgerukt.
- 06.47 autospuit W uitgerukt.
- 06.48 schuimbluswagen B (Haarlemmerplein) uitgerukt.
- 06.58 autospuit L (Van Leijenberghlaan) uitgerukt.
- 07.00 slangenwagen N uitgerukt.
- 07.03 instorting perceel Kalverstraat 15-17 (Hotel Polen).
- 07.06 adembeschermingswagen P (Poeldijkstraat) uitgerukt.
- 07.13 hoogwerker P uitgerukt.
- 07.20 instorting perceel Kalverstraat 11-13 (De Slegte).
- 07.25 autospuit Zaanstad op W.
- 07.35 autospuit Diemen op D.
- 07.40 aanvang aflossing van A-ploeg door de B-ploeg.
- 08.37 instorting perceel Rokin 14 (Hotel Polen).
- 09.26 naderbericht brand meester.
- 11.19 2 dieselmotorspuiten van de BB verzocht t.b.v. de nablissing.
- 17.03 naderbericht einde blissing.
- 00.44 laatste voertuig (autospuit P) terug.

Alle hens aan dek

De eerste officier (officier van dienst, heet dat tegenwoordig) besluit om alle inzet op de redding te richten en de brand de brand te laten. Achteraf een gouden greep, want bij de reconstructie van de gebeurtenissen later blijkt dat er 107 hotelgasten in het pand

verbleven. Daarvan zijn 38 door de brandweer gered en 42 zelf gevlucht. Dat 'zelf gevlucht' was voor een deel ook weer mogelijk gemaakt door de brandweer, omdat er wel gezorgd was voor het snel vuurvrij maken van de steeg en de hal. Bovendien waren er nog vijf via een plank over de steeg naar

het dak van De Slegte aan het Rokin gelopen en werden ze vandaar met de autoladder geëvacueerd.

En het is allemaal geen seconde te vroeg. Al om 07.03 uur (23 minuten na het ter plaatse komen) stort het deel van Hotel Polen aan de Kalverstraat in, waardoor de brand zich in De Slegte kan nestelen. De prachtige boekenvoorraad en open inrichting zorgen er voor dat ook dát pand binnen 17 minuten instort. Alleen de gebouwen van het hotel en de boekhandel aan het Rokin blijven staan, hoewel het oude deel van Hotel Polen om 08.37 uur uiteindelijk ook bezwijkt. Dan is iedereen aan die zijde echter al gered.

Steeds opnieuw worden er ambulances verzocht, maar de opschaling daarvan verloopt maar traag op de vroege maandagmorgen. Tot overmaat van ramp wordt er om 07.15 uur nog één aangereden in de Vijzelstraat, terwijl hij een aantal gewonden vervoert. De ambulance slaat om, maar gelukkig vallen de gevolgen mee. Het scheelt echter weer een kostbare ambulance voor de grote calamiteit.

Omdat van de 14 operationele autospuiten er 8 bij de brand staan, worden een autospuit van Diemen

De berging werd rap ter hand genomen en al snel werd duidelijk wat voor een wond de brand in de binnenstad geslagen had.

